

ŠTRUKTURÁLNE FONDY EURÓPSKEJ ÚNIE

TOMÁŠ BOLEMAN - MIROSLAV RUSKO

STRUCTURAL FUNDS OF THE EUROPEAN UNION

ABSTRAKT

Vzájomná solidarita nepomáha len prijímateľom pomoci, ale aj štátom, ktoré sú hlavnými prispievateľmi do rozpočtu Spoločenstva. Ignorovanie rozdielov medzi regiónmi by mohlo na druhej strane viesť k ich prehľbovaniu, čo by brzdilo rozvoj Európskej únie ako celku. Nástrojmi regionálnej politiky sú štrukturálne fondy. Napriek tomu, že všetky štrukturálne fondy pôsobia spoločne, každý má svoje špecifické tematické oblasti.

Kľúčové slová: solidarita, financie, región, pomoc

ABSTRACT

Mutual solidarity doesn't help only to the end recipient, but also to the states which are the major contributors to the Union budget. The ignorance of the differences among regions could on the other hand lead to the deepening of these differences, what would slow down the development of the whole European Union. The structural funds are tools of the regional policy. Although, all structural funds affect altogether, everyone has its own particular thematic areas.

Key words: solidarity, finance, region, support

ÚVOD

Európska regionálna politika (kohézna politika, politika súdržnosti) je založená na finančnej solidarite medzi regiónmi. EÚ na ňu vynakladá viac ako tretinu rozpočtu EÚ (približne 35,7% rozpočtu). V centre jej podpory sú predovšetkým znevýhodnené (konvergenčné) regióny [8]

Vzájomná solidarita nepomáha len prijímateľom pomoci, ale aj štátom, ktoré sú hlavnými prispievateľmi do rozpočtu Spoločenstva. Napríklad tým, že ich podniky profitujú z veľkých investičných projektov v slabších regiónoch. Ignorovanie rozdielov medzi regiónmi by mohlo na druhej strane viesť k ich prehľbovaniu, čo by brzdilo rozvoj Európskej únie ako celku. Nástrojmi regionálnej politiky sú štrukturálne fondy. Napriek tomu, že všetky štrukturálne fondy pôsobia spoločne, každý má svoje špecifické tematické oblasti.

V rokoch 2000-2006 fungovala kohézna politika z piatimi fondmi - štyri štrukturálne a Kohézny fond. Po určitých zmenách sa dva z nich (poľnohospodársky a nástroj pre rybolov) modifikovali a presunuli pod iné politiky, a preto hovoríme už len o dvoch štrukturálnych fondoch ("eurofondoch"), ktoré spolu s Kohéznym fondom primárne podporujú rozvoj regiónov pod hlavičkou kohéznej politiky.

Štrukturálne fondy nefinancujú individuálne projekty, ale viacročné programy regionálneho rozvoja. Tie spoločne pripravujú regióny, členské štáty a Európska komisia. Programy sú pripravené podľa spoločných východísk navrhnutých Európskou komisiou pre EÚ ako celok.

Príspevky do týchto fondov od začiatku 90. rokov 20. storočia výrazne vzrástli: z 8 miliárd eur ročne v roku 1989 na 32 miliárd eur v roku 1999. Pre roky 2000 až 2006 bolo na všetky štyri štrukturálne fondy vyčlenených spolu až 195 miliárd eur (v cenách roku 1999), nové programové obdobie 2007 - 2013 už kalkuluje s 277,703 mld. eur (v bežných cenách).

Nárok na využívanie štrukturálnych fondov majú iba členské krajiny EÚ. Programujú sa na sedemročné obdobia (súčasnou programovacou periódou je obdobie 2007 až 2013). Pre obdobie 2000 - 2006, respektíve pre skrátené obdobie 2004 - 2006 platí pravidlo n+2, čo znamená, že vyčlenené prostriedky možno pre daný rok čerpať 24 mesiacov po jeho skončení a posledné prostriedky z tohto obdobia sa musia vyčerpať do konca roku 2008.

Slovenská republika mohla zo štrukturálnych fondov na skrátené programové obdobie (2004 - 2006) čerpať 1,05 mld. eur (v stálych cenách roku 1999).

Nová kohézna politika EÚ

Nová kohézna politika EÚ bola 4. júla 2006 schválená Európskym parlamentom. Je výraznejšie zameraná na ochranu životného prostredia, konkurencie schopnosť a vytváranie pracovných miest. Poslanci EP schválili balík nariadení pre novú kohéznú politiku na roky 2007 – 2013 a tým aj budúcu alokáciu 32,7 % spoločného rozpočtu EÚ (308 mld. €, takmer 12 biliónov Sk). Kohézna politika má v budúcnosti výraznejšie prispieť k plneniu Lisabonských kritérií.

Slovensko bude čerpať eurofondy vo výške 11,36 miliardy eur (v prepočte 403 miliárd korún) v rokoch 2007 až 2013 s viacerými úpravami v porovnaní s pôvodným plánom Dzurindovej vlády, ktorá mala k dispozícii 11,24 miliardy eur. Namiesto deviatich kapitol budeme europeniaze čerpať cez jedenásť programov.

Národný strategický referenčný rámec, ktorý rozdeľuje 403 miliárd korún, schválila 6. decembra 2006 vláda.

SLOVENSKÁ REPUBLIKA A ŠTRUKTURÁLNE FONDY EÚ

Vstupom do Európskej únie (EÚ) získala Slovenská republika oprávnenie čerpať finančné prostriedky zo štrukturálnych fondov EÚ, ktoré sú určené na prekonanie nerovností medzi ekonomicky silnejšími a slabšími regiónmi v rámci Európskej únie. Štrukturálne fondy EÚ tak znamenajú pre ekonomicky slabšie regióny príležitosť dostať sa na úroveň ostatných regiónov, respektíve výrazným spôsobom urýchliť proces rozvoja [1].

Európske spoločenstvo zahŕňa množstvo regiónov, ktoré prešli rôznym historickým, kultúrnym, sociálnym a ekonomickým vývojom. Rozdiely v rozvinutosti európskych regiónov najmä v sociálnej a ekonomickej oblasti, ktoré v rámci európskeho spoločenstva existovali a stále pretrvávajú, predstavovali od samotného vzniku európskeho spoločenstva prekážku pre dosiahnutie cieľov európskej integrácie. Európska únia vytvára na riešenie jednotlivých problémov, ktorým čelí a ktorým uzná za potrebné sa venovať, rôzne nástroje. Na vyrovnávanie regionálnych rozdielov v rámci EÚ bol vytvorený systém finančných nástrojov, ktorý je známy pod pojmom štrukturálne fondy [1]. Európske štrukturálne fondy vznikli v roku 1957 podpisom Rímskej zmluvy [4]. Už samotný názov hovorí, že tieto finančné nástroje sú zamerané na podporu štrukturálnych zmien v oblastiach, ktoré považuje európske spoločenstvo za kľúčové. Týmito oblasťami sú najmä zamestnanosť, kvalifikovanosť a vzdelanosť obyvateľstva a poľnohospodárstvo [1].

Štrukturálne fondy nefinancujú individuálne projekty, ale viacročné programy regionálneho rozvoja. Tie spoločne pripravujú regióny, členské štáty a Európska komisia. Programy sú pripravené podľa spoločných východísk navrhnutých Európskou komisiou pre EÚ ako celok [3].

Nárok na využívanie štrukturálnych fondov majú iba členské krajiny EÚ. Programujú sa na sedemročné obdobia (súčasnou programovacou periódou je obdobie 2007 až 2013). Pre obdobie 2000 - 2006, respektíve pre skrátené obdobie 2004 - 2006 platí pravidlo $n+2$, čo znamená, že vyčlenené prostriedky možno pre daný rok čerpať 24 mesiacov po jeho skončení a posledné prostriedky z tohto obdobia sa musia vyčerpať do konca roku 2008 [3]. Aj pre obdobie 2007-2013 platí to isté pravidlo, čo znamená, že finančné prostriedky určené na toto programové obdobie možno čerpať do roku 2015. Existujú štyri štrukturálne fondy:

- 1) **Európsky fond regionálneho rozvoja (EFRD/ERDF)**, ktorý je v súčasnosti najvýznamnejší. Od roku 1975 podporuje výstavbu infraštruktúr a vytváranie investícií spojených s tvorbou pracovných miest [4]. ERDF je určený na hospodársky a sociálny rozvoj EÚ znižovaním rozdielov medzi znevýhodnenými regiónmi a medzi sociálnymi skupinami. Finančná pomoc ERDF je určená najmä na [5]:
 - podporu malých a stredných podnikov;
 - podporu produktívnych investícií;
 - rozvoj infraštruktúry;
 - posilnenie miestneho rozvoja.
- 2) **Európsky sociálny fond (ESF)** je hlavným finančným nástrojom, ktorým EÚ transformuje svoje strategické ciele v oblasti politiky zamestnanosti do konkrétnych aktivít zameraných na zlepšenie odbornej kvalifikovanosti, ďalej na systémy vzdelávania a následný rast pracovného potenciálu občanov Spoločenstva. Fond bol založený Zmluvou z Ríma (25. 3. 1957) a je najstarším štrukturálnym fondom EÚ. Pomoc z ESF je nasmerovaná na [5]:
 - zaradenie nezamestnaných a znevýhodnených sociálnych skupín do pracovného života;
 - boj proti dlhodobej nezamestnanosti;
 - uľahčenie integrácie mladých ľudí do pracovného procesu;
 - adaptáciu pracujúcich na procesy modernizácie v priemysle;
 - vyrovnanie príležitostí pre ženy a mužov;
 - integráciu postihnutých osôb do pracovného života.
- 3) **Európsky poľnohospodársky usmerňovací a záručný fond (EAGGF)** je jeden z hlavných nástrojov štrukturálnej a regionálnej politiky EÚ (t.j. štrukturálnych fondov) podporujúci adaptáciu poľnohospodárskych štruktúr na dlhodobé štrukturálne zmeny v poľnohospodárstve, rozvoj poľnohospodárskej infraštruktúry, rozvoj a obnovu vidieka, vidieckeho dedičstva a lesov [2].
- 4) **Finančný nástroj na usmerňovanie rybolovu (FIFG)** je jeden z hlavných nástrojov štrukturálnej a regionálnej politiky EÚ, ktorého cieľom je zabezpečiť vyrovnaný, harmonický rozvoj rybárskeho priemyslu [2].

Okrem týchto štyroch základných nástrojov štrukturálnej politiky EÚ boli vytvorené aj ďalšie, konkrétne Kohézny fond a Iniciatívy spoločenstva.

Kohézny fond (KF, Cohesion Fund) je jedným z mladších eurofondov. Bol založený s cieľom prispieť zo strany EÚ na financovanie infraštruktúrnych projektov v oblasti dopravy a životného prostredia. Uchádzať sa o jeho príspevok možno pri naplnení dvoch základných podmienok [6]:

- 1) existencia štátneho programu zameraného na hospodársku konvergenciu;
- 2) hospodárska výkonnosť a efektívnosť štátu nižšia ako 90% hrubého národného produktu priemeru štátov EÚ.

Slovenská republika spĺňa obidva hore uvedené podmienky, a preto sa Kohézny fond stal hlavným a objemovo najvýznamnejším zdrojom zahraničnej pomoci v oblasti dopravy a životného prostredia po našom úplnom začlenení medzi štáty EÚ. V prvom (skrátrenom) programovacom období 2004 – 2006 bolo pre Slovenskú republiku v Kohéznom fonde pre oblasť životného prostredia a dopravy predbežne alokovaných 254,85 mil. € pre každý sektor na projekty podporujúce dopravnú a environmentálnu infraštruktúru [6].

Kohézny fond sa líši od štrukturálnych fondov v tom, že je založený skôr na členských štátoch ako na regiónoch. Členské štáty sú oprávnené čerpať z Kohézneho fondu, zatiaľ čo oprávnenie pre štrukturálne fondy sa zvyčajne viaže na určité regióny [6].

Slovenská republika bola v skrátanom programovom období 2004-2006 oprávnená čerpať podporu z iniciatív spoločenstva EQUAL a INTEREG. Využívanie prostriedkov z týchto iniciatív sa riadi zvláštnymi programovými dokumentmi [1].

Iniciatívy spoločenstva predstavujú špecializované programy zamerané na odstraňovanie disparít v rôznych oblastiach. Ide o iniciatívy EQUAL, INTERREG, URBAN a LEADER. Iniciatíva EQUAL je zameraná na podporu riešení pri odstraňovaní diskriminácie a nerovností na trhu práce. Je financovaná z Európskeho sociálneho fondu. INTEREG podporuje cezhraničnú spoluprácu v rámci EÚ a spoluprácu medzi národnými, regionálnymi a lokálnymi inštitúciami v rámci spoločenstva. URBAN je iniciatívou spoločenstva zameranou na obnovu miest a podporu ich trvalo udržateľného rozvoja. LEADER podporuje vytváranie sietí a hľadanie nových stratégií rozvoja vo vidieckych lokalitách.

ZÁVER

Vstupom do Európskej únie (EÚ) získala Slovenská republika oprávnenie čerpať finančné prostriedky zo štrukturálnych fondov EÚ, ktoré sú určené na prekonanie nerovností medzi ekonomicky silnejšími a slabšími regiónmi v rámci Európskej únie. Štrukturálne fondy EÚ tak znamenajú pre ekonomicky slabšie regióny príležitosť dostať sa na úroveň ostatných regiónov, respektíve výrazným spôsobom urýchliť proces rozvoja. Slovenská republika bola v skrátanom programovom období 2004-2006 oprávnená čerpať podporu z iniciatív spoločenstva EQUAL a INTEREG.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] BABITZ, M. - HAVRAN, R., 2005: *Štrukturálne fondy EÚ na Slovensku a možnosti ich transparentnejšieho využitia*. - Bratislava: Transparency International Slovensko, 2005, 80 s. ISBN: 80-89244-00-9
- [2] *Štrukturálne fondy- slovník pojmov*. Dostupné na internete: <http://www.strukturalnefondy.sk/Components_000/Dictionary/s_DictionaryTop.aspx>, [cit.03-25-2007]
- [3] *Štrukturálne fondy*. Dostupné na internete: <<http://www.euractiv.sk/strukturalne-fondy>>, [cit.03-25-2007]
- [4] *Štrukturálne fondy*. Dostupné na internete: <http://www.europa.sk/strukturalne_fondy>, [cit.03-25-2007]
- [5] *Štrukturálne fondy*. Dostupné na internete: <<http://www.eurofinancie.sk/eurofondy/rozdelenie-fondov.php>>, [cit.03-25-2007]
- [6] *Kohézny fond*. Dostupné na internete: <<http://www.strukturalnefondy.sk/Default.aspx?CatId=13&PsId=276>>, [cit.03-25-2007]
- [7] LACIKA S.- RUSKO M., 2003: *Pre-accession assistance from European Communities*. – In: BALOG, K.- SABO, M.- RUSKO, M. (Eds.) 2003: *Integrovaná bezpečnosť*. Zborník

RUSKO, M. – BALOG, K. [Eds.] 2007:

Manažérstvo životného prostredia 2007 ▼▲▼ Management of Environment '2007
zo VII. konferencie so zahraničnou účasťou konanej 5. - 6. 1. 2007 v Jaslovských Bohuniach
Proceedings of the International Conference, Jaslovské Bohunice, 5-6 Januar 2007
Žilina: Strix et VeV. Prvé vydanie. ISBN 978-80-89281-18-3.

- z konferencie 28.-29.9.2002 Staré Hory, Materiálovotechnologická fakulta STU v Trnave, Trnava, ISBN 80-227-1947-1, s. 121-123
- [8] RUSKO, M., 2002: *Regionálna štátna pomoc v Európskej únii a Slovenskej republike.* - In KELBELOVÁ, E. – DANKO, Š. [Eds.] Euroregión Tatry-súčasť zelených Karpát. Zborník z konferencie 7.-8.10.2002 Stará Lesná- pp.79, p.54-58
- [9] RUSKO, M., 2002: *Štátna pomoc na ochranu životného prostredia v Európskej únii a Slovenskej republike.* - In Zborník z konferencie Odpady 2002, Spišská N.V., 7.-8.11.2002, p.37-47, ISBN 80-968214-2-3

ADRESA AUTORA

Bc. Tomáš Boleman, Slovenská technická univerzita v Bratislave, Materiálovotechnologická fakulta Trnava, Botanická 49, 917 01 Trnava, Slovenská republika, e-mail:

RNDr. Miroslav Rusko, PhD., Slovenská technická univerzita v Bratislave, Materiálovotechnologická fakulta Trnava, Ústav bezpečnostného a environmentálneho inžinierstva, Botanická 49, 917 01 Trnava, Slovenská republika, e-mail: >miroslav.rusko@stuba.sk<

RECENZENT

doc. Ing. Viktor Wittlinger, PhD., Slovenská technická univerzita v Bratislave, Materiálovotechnologická fakulta Trnava, Botanická 49, 917 01 Trnava, Slovenská republika, e-mail: vikwit@zoznam.sk